

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 100 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Alle rechterlijke uitspraken, artikels en andere bijdragen, alsook boeken ter bespreking te zenden aan den secretaris-hoofdopsteller

Mr RENE VICTOR

Justitiestraat, 21, Antwerpen

Opgaaf betreffende intekening en adreswijziging, aanvraag van losse nummers en alle mededeelingen betreffende het beheer te zenden aan den secretaris-schatbewaarder

Mr JOHN STOCKMANS

Mechelsche Steenweg, 201, Antwerpen

REDE EN GEVOEL IN HET RECHT.

Voordracht gehouden door Mr René VICTOR op 19 April 1939 voor de Vlaamsche Conferentie der Balie bij het Hof van Beroep te Gent.

Een overzicht van het geestelijk leven van dezen tijd toont duidelijk dat wij heden ten dage meer dan ooit leven in een periode, waarin steeds meer getwijfeld wordt aan de hoogere waarde van de rede. Philosophische scholen betwisten de hegemonie van het rationalisme, dat gedurende gansch den loop van de 19e eeuw heeft getriomfeerd vooral tengevolge van den schitterenden vooruitgang die verwezenlijkt werd door de natuurwetenschap. De levensphilosophie in Frankrijk en de fenomenologie in Duitschland verzaken aan de zuiver logische methode en trachten de wijsgeerige vraagstukken te doorgronden door middel van de intuïtie.

De mannen van actie gaan in dezelfde richting en beweren dat het rationalisme tenslotte de oorzaak is van de vele kwalen, die onzen tijd kenmerken; zij bevestigen dat het sociale leven der toekomst in de allereerste plaats zal moeten gegrondvest zijn op de erkenning van de diepere drijfveeren die zich in het menschelek leven openbaren, drijfveeren van het gevoel en van het instinct. Wij zien dan ook hoe in vele staten en menscheleke groepeeringsen een overwegend belang wordt toegekend aan het scherpsste nationalisme en aan het rasbegrip.

Wanneer wij de wereldbeschouwingen onderzoeken die thans om de heerschappij kampen, lijkt me zonder twijfel de strijd tusschen ratio-

nalisme en irrationalisme het kenmerk te zijn van het geestelijk leven van dezen dag. Deze passionante strijd, die eerst en vooral gevoerd wordt op het gebied van het algemeen philosophisch denken, is geenszins vreemd aan de wetenschap van het recht. Het is mijn bedoeling hier kortbondig deze tweespalt tusschen het rationalisme en irrationalisme, tusschen het verstand en het gevoel op het domein van de rechtswetenschap te onderzoeken.

Het zal nochtans zeer velen verwonderen dat men op het gebied van het recht kan gewagen van het gevoel, en velen zullen zich afvragen of alle gevoelsleven niet volledig vreemd dient te blijven aan het recht. Is het recht dan niet de redelijke en verstandelijke ordening van de menscheleke samenleving, is het dan niet dat net van normen, heelemaal beheerscht door de beginselen van de logica, dat juist voor taak heeft de instincten, de driften en in het algemeen het gevoelsleven van de menschen om te buigen en dit gevoelsleven te dwingen onder het gezag van de rede? Is het recht dan niet de ratio scripta, zooals men doorheen de eeuwen het Romeinsch recht, dat blijvend model van volmaakte rechtsordening, heeft bestempeld? Op dit terrein eenige beteekenis toekennen aan het gevoelsleven en aan de diepere natuurlike krachten die zich in de menschen doen gelden

lijkt wel op eerste zicht een uiterst gewaagde bewering, die van aard schijnt, wanneer men er zich eenmaal mee inlaat, alle wetenschappelijk karakter aan het recht te ontnemen.

Deze vraag zou ik nu juist als thema willen nemen van de tegenwoordige bespreking. Welk is de respectiefflijke beteekenis voor de wetenschap van het recht van de rede en van het gevoel? Welk van beiden is voor het recht primair? In welke mate beïnvloeden ze elkander? Waar zijn de grenzen van elk dezer beide elementen? Het is een reeks passionante vragen die zich niet enkel stellen voor de rechtswetenschap van dezen dag, maar waarvan men de sporen ontdekt doorheen heel de geschiedenis van het recht.

En deze tweestrijd tusschen de rede en het gevoel openbaart zich zoowel bij de *toepassing* van de rechtsregelen in de praktijk als bij de *vorming* van de regelen zelf en is de aanleiding van zooveel pijnlijke twijfel en onzekerheid voor al degenen die het recht beoefenen.

* * *

Welke afgrond nochtans tusschen het rationeele en het irrationeele in het recht!

De rede stelt hare regelen op door middel van logische noodzakelijkheden. Bij het stellen van de normen die het gemeenschapsleven zullen beheerschen, geldt hoofdzakelijk het principe der verstandelijke doelmatigheid en, eenmaal de regelen gesteld, bestaat verder de taak van de rechtswetenschap in het subsumeeren van het feit onder den algemeenen rechtsregel en het doordenken van een reeks syllogismen, en als ideaal wordt nagestreefd in de rechtswetenschap de methode van de wiskunde te evenaren, en een volstreekte rechtszekerheid te bereiken.

Het gevoel daarentegen, dat wisselt en verandert van persoon tot persoon, dat afhankelijk is van onberekenbare hartstochten en driften, is op de meest stellige wijze in strijd met het logisch-juridisch ideaal en schijnt slechts te leiden tot een toestand van volstreekte verwarring, van onzekerheid en aldus een ontzettend gevaar te bieden voor het gemeenschapsleven.

Alvorens een korte synthese te schetsen van de bijzonderste gegevens welke de algemeene rechtstheorie ons aan de hand doet over het vraagstuk dat ons thans bezighoudt, zou ik eerst even willen stilstaan bij de onmiddellijke

gegevens die ons het dagelijksch rechtsleven bezorgt, zoowel bij de *toepassing* van de rechtsnormen, de *rechterlijke praktijk*, als bij de *vorming* van de regelen, de *wetgevende praktijk*.

* * *

In onze dagelijksche rechtspraktijk stellen wij onmiddellijk het zeer scherp dualisme vast dat zich voordoet tusschen de rede en het gevoel bij de rechtsbedeeling. Sommige rechterlijke beslissingen zijn hoofdzakelijk en uitsluitend bepaald door zuiver logische beschouwingen, doch van den anderen kant zijn het elementen van zuiver gevoel, van billijkheid en zelfs van generositeit die de rechterlijke beslissing bepalen. Zoo b.v. wanneer in de procedure een termijn van beroep is verstreken, trekt noodzakelijk de beroepsrechter daaruit de gevolgtrekking dat elke wijziging van het eerste vonnis volstrekt uitgesloten blijft, hoe onbillijk of zelfs onrechtvaardig dat eerste vonnis hem ook moge toeschijnen. In dit geval geldt als een onverzettelijke fataliteit het « *dura lex, sed lex* ». Doch in hoe oneindig vele gevallen, waarin nochtans de logische gevolgtrekking gesteund op zuiver juridische beschouwingen klaarblijkelijk is, wijkt de rechter niet van het logische besluit af en beproeft hij niet alle mogelijke middelen om de rots van de logische zekerheid te omzeilen en, gedreven door zijn gevoel, een beslissing te vellen die ten slotte in logica niet te verantwoorden is, doch die verontschuldigd wordt door het adagio « *summum jus, summa injuria* ».

Om te ontsnappen aan dezen invloed van het subjectief gevoel en om er de verrassingen en de onzekerheden van te vermijden, hebben de juristen in de laatste eeuw steeds al hun vertrouwen gesteld in het beginsel der wettelijkheid. De geschreven wet, ontstaan volgens rigoureuze vormen, klaar en zeker, volstrekt gelijk voor alle burgers, scheen het eenig werkelijk objectief criterium voor de toepassing van het recht en de stevige basis op dewelke het aan de rede mogelijk zou zijn, door het gebruik van alle middelen der logica, een onverwoestbaar gebouw op te richten. Ook leven wij thans onder een systeem van zeer nauwkeurige codificatie. Het aantal juridische teksten, wetten en besluiten is oneindig en het vormt in zijn geheel een netwerk van geweldige verfijning. Is daardoor nu de rechtstoepassing geworden tot een logisch mecanisme, heeft het recht al-

dus volstreekte zekerheid gekregen? Iedereen ondervindt dagelijks het tegenovergestelde. De meest vooraanstaande juristen zijn volstrekt tegenover elkaar staande theorieën toegedaan betreffende betrekkelijk eenvoudige en toch zoo allengewichtigste vraagstukken, zooals b.v. het vraagstuk der aansprakelijkheid. De hogere Hoven hervormen dagelijks stevig in recht en rede geconstrueerde vonnissen der lagere rechtbanken en zelfs het Hof van Verbreking, dat als taak heeft zich uitsluitend te bekommeren om de eenheid van de rechtstoepassing, heeft reeds meerdere malen zijn rechtspraak gewijzigd betreffende sommige zeer belangrijke problemen.

Wanneer even nauwgezette en even verlichte geesten over gelijkaardige vraagstukken tot volstrekt tegenovergesteld besluiten komen, is dit niet omdat hunne rede afdwaalt, of omdat ze zich grof vergissen in het hanteeren der regelen van de logica, maar omdat onbewust hun overtuiging wordt medegesleept door een geweldig gewicht van persoonlijk gevoel, van subjectieve opvattingen, van onweerstaanbare tradities, omdat de machtige drijfveeren van het sentimenteel leven er in gelukken de pogingen van de rede te onderdrukken en deze in zoovele gevallen fataal door het irrationeële wordt overheerscht.

Het dient tot niets dit feit te betreuren, het komt er in de allereerste plaats op aan de algemeenheid ervan vast te stellen, dit fenomeen in te schakelen in het geheel van het recht en er de wetenschappelijke verklaring van te zoeken.

* * *

Wanneer de *toepassing* der rechtsregelen ons een dusdanigen sterken invloed aantoon van het sentimenteel element in het recht, kan hetzelfde fenomeen worden vastgesteld bij de *vorming* der rechtsnormen. Ieder weet dat het ontstaan van een wet volstrekt niet uitsluitend bepaald wordt door logische noodzakelijkheid of redelijk nut, doch hoe groot de ethische, religieuze, metaphysische en sentimenteële factoren zijn die zich doen gelden bij de activiteit van den wetgever. En ik zou te dezer gelegenheid het werk willen aanhalen van den Franschen jurist Georges Ripert, die ons reeds vroeger aantoonde in zijn werk « *La règle morale dans les obligations civiles* » (1), welke de

invloed is van het ethisch element in het recht en die ons onlangs in een belangrijk boek, getiteld « *Le régime démocratique et le droit civil moderne* » (2) een beeld heeft opgehangen van de Fransche wetgeving der laatste jaren, waarin hij aantoon dat het beginsel, dat heel deze wetgeving beheerscht, geenszins een redelijk beginsel is, maar wel een beginsel van zuiver gevoel. Want hetgeen Ripert « *democratie* » noemt is bij hem geen begrip van staatsrecht, maar hij gebruikt deze term in een bijzonderen zin, die uitsluitend beteekent een gevoel, een gevoel van medelijden voor de zwakken, een gevoel van generositeit voor de ongelukkigen. Ripert betreurt trouwens dat dit gevoel de logische eenheid van de Fransche burgerlijke wetgeving zoozeer heeft gehavend en er de redelijke beginselen heeft van omgewoeld.

Onthouden wij dus dat de invloed van het gevoel zich even sterk manifesteert zoowel bij de vorming van de rechtsregelen als bij de toepassing ervan. Ook is de groote meerderheid van de rechtstheoretici de meening toegedaan dat het volstrekt onmogelijk is uitsluitend door middel van de rede rekenschap te geven van het leven en van de evolutie van het recht. Geny in zijn klassiek werk « *Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif* » geeft een klaar overzicht van de onherleidbare tegenstelling tusschen wat hij noemt « *le sentiment de la justice et le sens commun* » en de afleidingen van de logicisten (3). Heden worden de besluiten van zijn werk in Frankrijk niet meer betwist. De Duitscher Ehrlich (4) en de Hongaar Julius Moor (5) hebben merkwaaardige werken gewijd aan de ondoelmatigheid van de zuiver logische methode in de rechtswetenschap en hebben er de gebreken en de gevaren van onderlijnd. Eindelijk moet ik hier vooral wijzen op het recent werk van den Nederlandschen professor Kamphuisen, der Universiteit te Nijmegen, « *Beschouwingen over rechtswetenschap* » (6), die met groote fijnheid het mechanisme van de juridische redeneering

(2) Georges Ripert : *Le régime démocratique et le droit civil moderne*. — Parijs 1936; zie Nrs. 35 en 68.

(3) François Geny : *Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif*. — Zie vooral het 2de hoofdstuk van het 2de deel : *Abus des abstractions logiques dans la méthode juridique traditionnelle*.

(4) Eugen Ehrlich : *Die juristische Logik*. — 2e uitgave 1925, blz. 287 en volgende : *Der Wert der juristischen Logik*.

(5) Julius Moor : *Das Logische im Recht*. — *Revue internationale de la théorie du droit*. — 2e jaargang 1927-1928, blz. 157. — De auteur zet in deze verhandeling de stelling uiteen dat het logische in het recht slechts een secundaire rol speelt, terwijl het in de rechtswetenschap een uitsluitende rol dient te spelen.

(6) Kamphuisen : *Beschouwingen over rechtswetenschap*. — Zie hoofdstuk 3 : *Sprongredeneering en juridisch inzicht*.

(1) Georges Ripert : *La règle morale dans les obligations civiles*. — Parijs 1925; zie vooral Nr. 21.

heeft ontleed en die ten stelligste heeft aangetoond dat in feite de syllogistische methode weinig gebruikt wordt bij de activiteit van den jurist wegens de onmogelijkheid om door middel van deze methode tot concrete oplossingen te komen. Hij toont aan hoe de jurist sprongen in de redeneeringen maakt die een uitdaging zijn voor de klassieke regelen der logica en die veel dichter staan bij de juridische intuïtie dan bij de aristotelische redeleer.

* * *

Wat is daarvan de oorzaak? Welk is de hinderpaal die zich verzet tegen de verwezenlijking van het ideaal der rechtszekerheid, zooals de wiskundige juristerij zich dit voorstelt?

Die hinderpaal is het feit dat het recht een manifestatie is van het *leven* en wel van het leven der mensen in gemeenschap. Het is slechts een poging tot de handhaving van een evenwicht in het gemeenschapsleven der mensen. En mensen zijn nu eenmaal geen zuiver rationeele organismen. Welke rol de rede ook spele in het menselijk leven en in de menselijke samenleving, toch vormt het geheel van driften, hartstochten en begeerten, die de mensen drijven, een gewicht dat tegenover dat van de rede zeer waarschijnlijk de balans sterk zou doen overhellen. In zijn « Staatkundig Vertoog » legt de wijsgeer Spinoza zoo duidelijk deze beschouwing als grondslag van heel het systeem zijner rechts- en staatsleer: « Wanneer het nu maar met den menschen » aard zoo gesteld ware dat de menschen » sluitend volgens voorschrift der rede leefden » en nooit iets anders nastreefden, zou het » natuurrecht voor zoover het betrekking heeft » op het menselijk geslacht, alleen door de » macht der rede worden bepaald. De menschen worden echter meer door blinde » geerte dan door de rede geleid en zoo zal dan » ook hun natuurlijke macht of hun natuur » recht niet door de rede maar door allerlei drif » ten, welke hen tot handelen drijven en door » middel van welke zij zich pogen te hand » haven, bepaald moeten worden » (7).

Deze rationalist, volop staande in het spoor dat zoo glansrijk door Descartes is getrokken geworden, heeft een open oog voor het irrationeele dat zich doet gelden in het menselijk

leven en houdt er terdege rekening mede bij het wetenschappelijk uitwerken van zijn staatkundig vertoog waarin hij zijn gedachten over recht en staat heeft gesynthetiseerd. Dit is stellig een van de redenen die dit stuk van zoo blijvende waarde maken voor al degenen die denken over het gemeenschapsleven

* * *

Laten wij nu nagaan op welke wijze de algemene rechtstheorie, die zich toelegt op de studie der grondslagen zelf van het juridische fenomeen, zich verhoudt tot dit dualisme van het rationeele en het irrationeele, zooals de praktijk van het recht ons dit leert.

De wijsbegeerte der oudheid heeft zich terdege met dit vraagstuk beziggehouden maar heeft geen voldoende oplossing kunnen voorstellen. De sophisten hebben op lichtende wijze het zuiver relatief karakter van elke rechtsorde doen uitschijnen alsook de hopeloosheid van de pogingen gedaan door de rede om een stevig en blijvend criterium van het recht te vinden. Zij hebben zich hierbij volkomen neergelegd. (8)

Na hen hebben noch Plato, noch Aristoteles de brug kunnen slagen die hun metaphysische opvattingen zou verbinden met de juridische werkelijkheid. Voor Plato bloeit de hoogere gerechtigheid in de bovenzinnelijke wereld en ze kan slechts gekend zijn dank zij de intuïtie van den wijze; de positieve wet is voor hem een instrument van uiterste onvolmaaktheid. (9)

Aristoteles, neemt, ondanks alles wat hem scheidt van Plato, in groote mate hetzelfde standpunt in. Hij, die in zijn *Metaphysica* zulke scherpe kritiek heeft geleverd van de Platonische Ideënleer, is in zijn uiteenzettingen over de gerechtigheid, ontwikkeld in zijn *Ethica* aan *Nicomachos*, heel wat meer Platonieker dan gewoonlijk wordt aangenomen. In zijne merkwaardige studie over de gerechtigheidsleer van Aristoteles zegt Barna Horvath als besluit van een diepgaand onderzoek: « Trotz allem ist Aristoteles doch mehr Platoniker als Empiriker ». (10)

(8) Zie desaangaande de overvloedige inlichtingen in het uitstekend werk van Walter Eckstein: *Das antike Naturrecht in Sozialphilosophischer Beleuchtung*. Weenen 1926. Hoofdstuk II: *Das rationalistisch-reformatatorische Naturrecht der Sophisten*.

(9) Zie in hetzelfde werk de belangrijke bespreking der rechtsleer van Plato: *Das metaphysische Naturrecht Platons*, vooral blz. 62 en vlg.

— Zie ook de openbare les van Dr. D. Loenen: *Mensch en Maatschappij in Plato's Republiek*. Assen, 1935.

— Dr. Johann Sauter in zijn werk: *Die philosophischen Grundlagen des Naturrechts. Untersuchungen zur Geschichte der Rechts- und Staatslehre*. Weenen 1932, wijdt zeer gewichtige beschouwingen aan het « *kognitives Apriori* » bij Plato in verband met de Rechts-Idee. Zie blz. 20 en vlg.

(10) Dr. Barna Horvath. *Die Gerechtigkeitslehre des Aristoteles*. Szeged 1931.

(7) Spinoza: *Staatkundig vertoog*. Hoofdstuk II, § 5. (Nederlandsche tekst in *Benedictus de Spinoza*, Wijsgeerige fragmenten, toegelicht door Dr. N. Van Suchtelen. Amsterdam, Wereld-Bibliotheek 1932, blz. 160).

Naast enkele zeer scherpzinnige bepalingen en onderscheidingen op het gebied van rechtvaardigheid en recht, komt vooral op het voorplan zijne beroemde indeeling in « wat recht is volgens de natuur » en « wat recht is volgens de wet ». Deze onderscheiding is doorheen heel de geschiedenis der rechts- en staatsleer de basis geweest van de ontelbare systemen van natuurrecht die in den loop der tijden zijn ontwikkeld geworden. Wanneer wij haar beschouwen in het kader der volledige leer van Aristoteles kunnen wij haar ten slotte herleiden tot een onderscheiding tusschen het irrationeele en het redelijke. Aristoteles beijvert zich stellig om tusschen beide gebieden een verbinding tot stand te brengen en de theorie van zijn gerechtigheidsleer is een geweldige poging om dit doel te bereiken. De hedendaagsche rechtstheorie, alsook de beste Aristoteleskenners zijn het thans eens om deze poging mislukt te noemen. De rechtsleer van Aristoteles, hoezeer ze ook volledig geankerd is in zijn ethica, is uiteindelijk vooral ingegeven door de bestaande toestanden en gebruiken ten tijde dat wijsgeer leefde. (11) Een wetenschappelijk criterium voor de respectieve invloeden van de rede en het gevoel op het gebied van het recht is bij Aristoteles niet te vinden.

Wanneer de filosofische en juridische theorie der oudheid het vraagstuk in zijn geheel open laat, dient er toch een uiterst belangrijke vaststelling gedaan te worden bij het vergelijken van het rechtsleven en de juridische cultuur der Grieken en der Romeinen. Nergens ziet men duidelijker de bijzondere nationale geaardheid van een volk om zich op het gebied van het recht bijzonder te laten leiden door een van de beide elementen waarvan wij den invloed op het rechtsleven nagaan en den voorrang toe te kennen aan het objectieve of aan het subjectieve, aan het abstracte of aan het concrete, aan de rede of aan het gevoel.

De Romeinen hadden voorzeker een bijzonderen aanleg voor het logische in het recht. Daaruit dient geenszins afgeleid dat zij een zuiver abstract juridisch systeem zouden uitgewerkt hebben, waarbij geen rekening zou zijn gehouden met de irrationeele elementen die zich in het leven van hun volk voordeden. Integendeel, gedurende de eerste phase der evolutie van

het Romeinsch Recht zien wij hoezeer de pretoriaansche rechtspraak het oude recht aanpast aan de noodzakelijkheden van den dag, niet hoofdzakelijk door middel van syllogistische en abstracte redeneering doch door middel van onmiddellijk aanvoelen der behoeften en nooden van het werkelijk leven. De buitengewone logische waarde van het Romeinsch recht berust hoofdzakelijk op de justiniaansche codificatie. Het is in de werken der jurisconsulten die haar hebben voorbereid en in de codificatie zelf dat dit geweldig logisch gewrocht werd opgebouwd dat men de *ratio scripta* heeft genoemd en warin men had gemeend de eeuwige grondslagen van het rechtsleven voor alle tijden te kunnen erkennen.

Doch in het oude Griekenland is er volstrekt geen gelijkaardig fenomeen kunnen vastgesteld worden. Zooals Sir Henry Maine het zoo goed uiteenzet in zijn beroemd boek over het oude recht en zooals het door Dareste werd onderlijnd, hebben de Grieken bij wie nochtans het rechtsleven zooveel gelegenheid bood tot technische bewerking aan hun bijzonder wetenschappelijke geest, geen enkel monument der rechtsgeleerdheid voortgebracht. Hun merkwaardige inzichten betreffende de grondslagen, de vorming en de evolutie van het recht liggen verspreid in allerlei leerboeken van metaphysica en moraal. « En Grèce le juriste ne se différencie pas du philosophe et de l'homme d'état », zegt Declareuil. (12).

De oudheid toont ons zoo duidelijk welke de betekenis is der bijzondere geaardheid van elk volk voor het probleem dat ons bezighoudt.

Wanneer, in de middeleeuwen, tengevolge van de machtige werking van het Christendom, er zich een grotere eenheid had voorgedaan in het geestesleven van Europa deed zich nochtans de strijd tusschen het rationeele en het irrationeele in het recht soms op openlijke, soms op bedekte wijze gelden. Wat de grondslagen van het recht betreft wordt het middeleeuwsch wereldbeeld hoofdzakelijk beheerscht door de gedachte van het natuurrecht zooals dit van eerstaf in de katholieke wijsbegeerte en later in de scholastiek is uitgewerkt geworden. Dit natuurrecht dat niets anders is in de middeleeuwsche wijsbegeerte dan de manifestatie der goddelijke wet op aarde is natuurlijk volkomen

(11) Walter Eekstein. Das antike Naturrecht in sozialphilosophischer Beleuchtung. Weenen 1936, blz. 84 en vlg. W. D. Ross. Aristote. Parijs 1930, blz. 299.

(12) J. Declareuil. Rome et l'organisation du droit. Parijs 1924, blz. 8-9.

van metaphysischen inslag. Het loopt in de eerste periode heelemaal in de bedding van het godsdienstig gevoel, en wanneer nadien de scholastieke filosofie beroep doet op de rede en op de wijsbegeerte van Aristoteles zien we tegen deze poging van St. Thomas van Aquino eerst een hardnekkig verzet aan den dag komen. De scholastiek heeft slechts kunnen triomfeeren omdat ze volledig haar redelijke constructies ondergeschikt maakte aan de irrationeele basis die bestond uit mystiek gevoel. Doorheen heel de middeleeuwen stellen wij ten slotte onvoorwaardelijk de ondergeschiktheid vast van het logische aan het irrationeele.

Kenmerkend hiervoor is de constructie van het publiek recht tijdens de middeleeuwsche periode, waar de staatkundige verhoudingen in de feodaliteit niet op logisch juridischen grondslag gevestigd zijn, maar wel op begrippen zooals eer en trouw, volkomen zwevend in de sfeer van het gevoelsleven.

Wanneer met de renaissance het middeleeuwsch wereldbeeld werd doorbroken en wanneer tegenover het universalisme van de middeleeuwen het individualisme van den nieuwen tijd werd gesteld was het natuurlijk dat in het enthousiasme die de nieuwe richting ten allen kante verwekte, het rationalisme hoogtij zou vieren, daar dit thans zich kon doen gelden onafhankelijk van alle godsdienstig gevoel en zelfs van alle moraal. Thans had de rede zich heelemaal van alle sentiment kunnen loswerken. Die geestesgesteldheid was de aanleiding tot het verschijnen van het werk van Macchiavelli die in zijn handboek van «De Vorst» een uiteenzetting heeft gegeven van de beginselen van het staats- en rechtsleven, uitsluitend gesteund op redelijke overwegingen, enkel en alleen ingegeven door bedenkingen van nuttigheid en doelmatigheid, zuiver berekend op de concrete werkelijkheid en los van alle hoege-naamde abstractie. Doch ondanks al de logische verdiensten van Macchiavelli, ondanks zijn bewonderenswaardigen werkelijkheidszin, niet-tegenstaande hij voor het eerst, — al is het dan ook op brutale wijze, — het denken over recht en staat heeft losgemaakt van vele hinderlijke banden die het ontaardden, toch is zijn boek van een dusdanig grof cynisme, dat het, ondanks zijn historische beteekenis, steeds op de pijnlijkste wijze het rechtsgevoel heeft gekwetst, en dat deze omstandigheid zelf algemeen een doorslaand bewijs wordt geacht van het feit dat een zuiver rationalisme onmogelijk de methode

kon zijn langs dewelke de grondslagen van het rechts- en staatsleven dienen gezocht.

De wijsbegeerte van het recht heeft dan ook zeer spoedig dit zuiver rationalisme van de renaissance verlaten en in de 16e doch vooral in de 17e eeuw zien we de ontwikkeling van de nieuwe stellingen van het natuurrecht, die het zoo interessant is na te gaan om reden men daar zoo duidelijk de verwarring vaststelt die voortkomt uit het feit dat men er niet in slaagt nauwkeurig aan de rede en aan het gevoel hun eigen respectief terrein aan te wijzen. Het is nog steeds het natuurrecht dat het leitmotief is van de verschillende theoriën die we nu in de staats- en rechtsleer zien geboren worden, doch dit natuurrecht is zoo verschillend van datgene dat gold in de middeleeuwen dat het er enkel den naam mee gemeen heeft en in dit nieuw natuurrecht van de moderne tijden is het juist zoo spannend de wanhopige en meestal deerlijk mislukte pogingen vast te stellen die gedaan werden om op juridisch gebied de rede met het irrationalisme te verzoenen.

Doorheen heel de 17e eeuw zal nu het natuurrecht gelden, losgemaakt van de scholastieke wereldbeschouwing.

Dit natuurrecht wil in de eerste plaats redelijk zijn, het is, zooals wij zegden, gesteund op de wereldbeschouwing van de renaissance die mathematisch en naturalistisch was. Door Hugo Grotius werd de volkomen scheiding voltrokken tusschen theologie en recht. De natuurtoestand tusschen de menschen is opgeheven geworden ingevolge een kontrakt in den werkelijk juridischen zin van het woord, en hier schijnt dus in Grotius' werk volkomen de rede in het recht te triomfeeren; maar wanneer we dieper in het werk van Grotius, zijn tijdgenooten en opvolgers doordringen stellen we vast, — om een hedendaagsche terminologie te gebruiken —, dat heel zijn juridische constructie van het redelijk natuurrecht slechts een bovenbouw is die rust op een zuiver gevoelsmatigen en zelfs instinctmatigen ondergrond. Inderdaad, wanneer de mensch er toe komt den natuurtoestand te willen verlaten, wanneer hij er toe besluit door een maatschappelijk verdrag de ongebonden natuurlijke vrijheid met al haar voordeelen, maar ook met al haar gevaren, af te leggen ten einde de bescherming van den staat te kunnen genieten, is zulks te wijten aan het feit dat diep in den mensch een instinctief gevoel leeft dat Hugo De Groot noemt «het

appetitus societatis » de gezelligheidsdrang, die de volstreckte drijfveer is tot het ontstaan zelf van het natuurrecht. Hoezeer de bovenbouw ook op de rede steunt, toch is het van ontzaglijke beteekenis dat de wezenlijke grondslag door Grotius verklaard wordt als een zuiver instinctief, gevoelsmatig element. En zooals bij Grotius zullen we nu doorheen de verschillende natuurrechtleeraars van de 17e eeuw steeds datzelfde schema vinden der tweeledigheid. En al zijn het allen renaissance-menschen en al willen ze zonder onderscheid in de rede het instrument zoeken dat hun zal toelaten de staatsconstructie en het rechtsleven te verklaren, we zullen bij allen vaststellen dat de diepere grondslag steeds berust op zuiver gevoel of instinct. Wanneer hun rationalistische methode, wat betreft de behandeling van den bovenbouw, gelijkaardig is verschillen ze allen ten eerste wat betreft hun opvattingen en verklaringen van den gevoelsmatigen ondergrond. (13).

Bij Hugo De Groot was het de drift tot de gezelligheid die de aanleiding was tot het ontstaan van het staats- en rechtsleven; bij Hobbes en Spinoza is het het eigenbelang, de drang naar zelfbehoud en de angst voor den strijd die voortspruit uit de onbeperkte menselijke begeerte; voor Puffendorf de menselijke zwakheid, en zoo gaat het voort.

Gansch de staats- en rechtsorde die zij trachten op te bouwen wijst op dit verschil van uitgangspunt en zij komen allen tot volstrekt verschillende en zelfs tegenstrijdige besluiten. Zoo wel de gematigde monarchie als het meest volstrekt absolutisme werden in naam van het natuurrecht verdedigd. Dit moest fataal gebeuren. Het uitgangspunt van de juristen der 17e eeuw was volstrekt willekeurig. Hun verschillende opvattingen van de menselijke natuur alsook hun zuiver rationeele afleidingen hadden ten slotte geen ander doel dan een wetenschappelijke basis te leggen onder hun persoonlijke politieke overtuigingen. (14).

Uit dit alles kunnen wij afleiden dat het rationalisme van de 17e eeuw juist het tegenovergestelde bereikt heeft van het doel dat het zich had gesteld. Dat is dan ook in de volgende eeuw aan dit rationalisme verweten geworden en sommige rechts- en staatsgeleerden, zooals

Thomasius en Wolff, stelden als redmiddel voor een nog meer doorgedreven en nog zuiverder rationalisme, dat meer los zou staan van alle traditie, waar de logica uitsluitend door eigen kracht een ideaal en blijvend wetboek zou scheppen, een natuurrecht dat een zuiver abstracte sfeer van rechtsnormen zou uitmaken, rechtsnormen die geen enkel contact meer zouden hebben met de werkelijkheid, maar die boven de wereld zouden zweven als een eeuwig model van recht voor alle tijden en alle plaatsen en die het positief recht in de verschillende landen zou moeten trachten te weerspiegelen.

Dit was het ideaal van het natuurrecht waar toe het zuiver rationalisme in Europa was gekomen en dat grootendeels heeft getriomfeerd in den loop der 18e en 19e eeuwen.

Tegen dit ideaal is een geweldige reactie losgekomen. Men heeft betoogd, — en het is de Duitscher Bergbohm die zulks op de meest ongenadige wijze heeft gedaan, (15), hoezeer dit natuurrecht onwerkelijk was, hoezeer het fantasistisch was, hoezeer deze rationeele constructie, die haar wortels niet had vastzitten in de werkelijkheid, volstrekt onuttig en onbruikbaar was, slechts aanleiding kon geven tot verwarring en enkel voor gevolg kon hebben de normale evolutie van het recht, dat zich van zoo dichtbij moet aanpassen aan de sociale werkelijkheid, te stremmen.

Men heeft voorzeker nog getracht het begrip van het natuurrecht te redden door dit begrip volkomen van zijn inhoud te ledigen, door er een zuiver formeel begrip van te maken dat er zich toe beperkt een ideale richting aan te duiden voor de menselijke gedragingen. (15).

Doch wanneer wij thans de volledige lijn overzien beschreven door de evolutie van het natuurrecht stellen we vast dat dit begrip een volledigen cirkel heeft beschreven en dat het, na te zijn verheven geworden in de hoogste sferen van het zuiver rationalisme, thans is teruggekomen tot zijn uitgangspunt in de middeleeuwen en vandaag nog enkel wordt beleden door diegenen die het beschouwen als een zuiver metaphysisch begrip, gebouwd op onverklaarbare en irrationeele grondslagen.

* * *

(13) Zie het artikel van Geobert Scholten, Van Hugo de Groot tot Kant. (Tijdschrift voor wijsbegeerte. XXe jg., p. 3 en vlg.).

(14) Zie ook Dr. J. J. von Schmid: Groote denkers over Recht en Staat. Haarlem 1934, blz. 195 en vlg.

(15) Karl Bergbohm: Jurisprudenz und Rechtsphilosophie. I. Das Naturrecht der Gegenwart, Leipzig 1892.

(16) Rudolf Stammler in zijn verschillende werken, best samengevat in zijn: Lehrbuch der Rechtsphilosophie, Berlin 1928.

De nederlaag van het rationalisme in de algemeene rechtstheorie na de talrijke en verscheiden pogingen van het natuurrecht, veroorzaakte na de Fransche omwenteling de behoefte definitief af te rekenen met al deze metaphysische theorieën die zulke geweldige verwarring en zooveel onzekerheid hadden veroorzaakt. De politieke stabilisatie in Europa had de behoefte geschapen te komen tot eene juridische stabilisatie. Ten einde definitief de onvruchtbare speculaties der wijsgeeren en der theoretici uit te schakelen en ten einde dan toch eindelijk een objectief criterium te bezitten dat zeker en praktisch zou zijn voor de toepassing van het recht, verklaarde men den tekst van de wet, als uiting van den wil van den wetgever, de eenige bron van alle recht. Enkel en alleen deze tekst, klaar door zichzelf of verklaard in het licht van de exegese, diende het maatschappelijk leven te beheerschen en zijn toepassing zou dienen te geschieden met een werkelijk mathematische strengheid. Deze vlucht in den tekst leek een volmaakte triomf van het rationalisme! Triomf echter van korten duur, zooals men het diende te verwachten. Want de tekst van de wet kon niet alles voorzien, zijn toepassing gaf aanleiding tot zeer onrechtmatige oplossingen en zijn volstreekte stroefheid had voor gevolg het recht te ankyloseeren, er alle buigzaamheid aan te ontnemen en het te beletten zich aan te passen aan de oneindige noodzakelijkheden van het sociale leven.

De oppositie die loskwam was geweldig. In Duitschland was het de schitterende strijd van de historische school, onder de leiding van Savigny, die zich verzette tegen de codificatie van de teksten in dewelke deze school slechts een fenomeen zag van verval en een groot gevaar voor de toekomst van het recht. De historische school grondvestte het juridisch leven volledig op de levende kracht van den volksgeest, zij beschouwde het recht als een product van de geschiedenis van een volk en zij was van meening dat het onmogelijk was het recht te scheiden van de historische werkelijkheid, op straf van het te doen verdrogen in wetboeken en teksten en er een zuiver logisch spel van te maken dat zonder enig belang zou zijn voor het maatschappelijk leven. De strijd die door de historische school werd geleverd is een van de meest passionante episodes van de worsteling tusschen den invloed van het gevoel en deze van de rede in het recht.

Nadien was het ook nog in Duitschland dat de school van het vrije recht zich kantte tegen de tyrannie van den tekst en de stelling verdedigde dat hoofdzakelijk belang diende gehecht te worden aan de persoonlijke opvatting van den rechter en deze school hield tevens hoofdzakelijk rekening met beschouwingen betreffende de billijkheid. Zij leidde een ongenadigen aanval tegen hetgeen men in Duitschland noemde de «Begriffsjurisprudenz» en eischte het recht op om in de eerste plaats rekening te houden met de irrationeele factoren die zich veropenbaren in het rechtsbewustzijn.

En in Frankrijk hebben François Geny en een gansche pleiade hoogstaande juristen dezelfde doeleinden nagestreefd. Zij hebben die beroemde school gevormd die men noemt «l'école de la libre recherche scientifique» die, al eerbiedigt ze ook volkomen de waarde van den tekst der wet ten einde niet te schaden aan de rechtszekerheid, toch heeft getracht zooveel mogelijk de logische kracht ervan buigzamer te maken door middel van allerlei subtiliteiten van interpretatie die in zeer groote mate rekening houden met irrationeele factoren.

Het meest gewaagd en meest verregaand besluit, maar tevens het meest consequente werd in dit voortdurend verzet tegen de hegemonie van den wettekst getrokken door den Nederlandschen professor uit Leiden, Hugo Krabbe, die een merkwaardige leer van het recht heeft opgebouwd op het beginsel van de soevereiniteit van het recht en die in een beroemd gebleven rectorale rede deze zeer verregaande stelling heeft verdedigd dat de rechters het recht hebben de innerlijke waarde der wet te beoordeelen. (17).

* * *

Welke zijn nu, in tegenwoordigheid van deze feiten en theorieën, de strekkingen van de hedendaagsche wetenschap die voor doel hebben dit zoo lastige en dikwijls zoo pijnlijke dualisme tusschen het gevoel en de rede op het gebied van het recht te overwinnen en tot eenheid te herleiden.

Een eerste poging van reusachtige betekenis werd gedaan door den genialen jurist Pro-

(17) H. Krabbe : De «innerlijke waarde» der wet. Rectorale oratie. Den Haag 1924.

fessor Hans Kelsen. Als grondslag van zijn omvangrijk werd vinden wij twee hoofdstellingen. Eerst en vooral deze dat als recht uitsluitend bestaat het positieve recht en dat het ten onrechte is dat men dit positieve recht steeds heeft omringd met beschouwingen van theologischen, mystieken, psychologischen of sociologischen aard. Al deze beschouwingen hebben geen ander gevolg gehad dan onze kennis van het recht te vertroebelen en zij dienen definitief te worden uitgeschakeld. Maar van den anderen kant hebben de juristen, die zich bezighouden met het positieve recht, er nooit een wezenlijk grondige wetenschappelijke studie van gemaakt; zij hebben nooit getracht het te vatten in zijn wezen, zijn architectuur en logische ordening te doorgronden. En Kelsen legt er zich op toe een wijsbegeerte van het positieve recht te scheppen die tevens zou kunnen dienen als kader van alle hoegenaamd werkelijk positief recht. Aanhanger van de neo-kantiaansche wijsbegeerte houdt Kelsen zich minder bezig met den inhoud van het recht en beweert hij dat de juridische wetenschap enkel een wezenlijke wetenschappelijke kennis zou kunnen hebben van den vorm.

Deze oplossing is met enthousiasme begroet geworden door al degenen die zich uitsluitend wilden beperken tot het domein van het positief recht, maar die van den anderen kant toch zeer diep de noodzakelijkheid gevoelden er den zin en de structuur van te doorgronden.

Maar de leer van Kelsen heeft geen voldoening kunnen schenken aan degenen die juist verlangden zich wetenschappelijk rekenschap te geven van den inhoud der rechtsregelen. Kelsen heeft een wijsbegeerte van het positief recht geschapen maar hij heeft op de meest absolute wijze er van afgezien eenig belang te hechten aan de invloeden van ethischen, psychologischen en sociologischen aard in de sfeer van het recht. Zijn werk heeft daarom ook het essentiele verwaarloosd en datgene wat hij voortdurend in zijn werken noemt, het meta-juridische, datgene dat zich bevindt buiten het terrein van het positief recht heeft nu juist in de laatste jaren zoo bijzonder de wetenschappelijke werkers belang ingeboezemd omdat de ondervinding van eeuwen hen heeft geleerd dat zoowel de vorming als de toepassing van het positief recht in den grond niets anders is dan het product van al deze factoren welke Kelsen noemt de meta-juridische.

En men heeft daarna getracht het juridisch

fenomeen op psychologische wijze uit te leggen, en op die wijze eenheid te brengen daar waar tot nu toe zoo scherp het dualisme had geheerscht. De eenheid van het recht kan ze gevonden worden in het menschelijk rechtsbewustzijn? Dit bewustzijn reageert het volgens een stellige wetmatigheid en de doseering van het rationeele en het irrationeele in het recht van de werkelijkheid, kan ze gekend worden door een psychologische studie van het menschelijk rechtsbewustzijn.

Men heeft het beweerd en men heeft getracht te bewijzen door opzoekingen van zeer groot belang. En hier zou ik enkel willen citeeren de pogingen die gedaan werden door het werk van Professor Kranenburg die gemeend heeft er te kunnen toe komen de psychologische wet der reactie van het rechtsbewustzijn te vinden, die ten slotte zou neerkomen op een wet van evenwicht.

Doch ook zij die een rechts- en staatsleer bouwen op psychologischen grondslag, moeten erkennen dat de reactie van het bewustzijn, in buitengewone mate beïnvloed wordt door alle omstandigheden spruitende uit het maatschappelijk leven zelf. De materiele factoren zoowel als de geestelijke doen het rechtsbewustzijn verschillend reageeren volgens de volkeren en volgens de groepeerings. Het klimaat zoowel als de godsdienstige traditie, de economie zoowel als de mystiek, de geschiedenis zoowel als de aardgesteldheid, de speculaties van de rede zoowel als de drijfveeren van het gevoel, vormen het rechtsbewustzijn van den mensch en van de groep en scheppen een recht en een rechtspraak die de noodzakelijke producten zijn van al deze factoren.

De sociologie alleen is er toe in staat deze vele en verscheidene elementen, te ontwarren en te bepalen welke de invloed van elke hunner is op het terrein van het recht. De sociologie alleen kan ons de hoop geven in staat te zijn in de toekomst, door het terugbrengen van dezelfde gevolgen tot dezelfde oorzaken den wetgever en den jurist te leiden in zijn arbeid van vorming, toepassing en voortdurende aanpassing van de regelen van het recht.

De sociologie is een nog jonge wetenschap en het is nog niet zeer lang dat ze zich bezighoudt met de studie der verschijnselen van het recht. Zij heeft ons reeds werken geschonken van buitengewonen rijkdom en breede horizon ten geopend. Vooral de wetenschappelijke ten-

denz die zich noemt de sociologie van het denken en die zich toelegt op de studie van den invloed van alle mogelijke factoren zoowel materiele als geestelijke op het denken zelf, schijnt aangewezen om een uiterst belangrijke rol te spelen in de rechtswetenschap der toekomst.

De tijd ontbreekt mij om uitvoerig aan te toonen welke de perspectieven zijn van deze sociologische methode in de rechtswetenschap, doch ik had mij enkel ten doel gesteld U in deze korte spreekbeurt het belang te schetsen van de vraagstukken waarmede thans de sociologische rechtswetenschap zich bezighoudt en U te doen aanvoelen hoe er voor het recht, dat gedurende eeuwen gewiegd werd, tusschen de antagonistische invloeden van het rationeele en het irrationeele zonder een werkelijk evenwicht te hebben gevonden, thans hoop bestaat dat, dank zij deze nieuwe wetenschappelijke me-

thode, voor de toekomst *eenheid* zou kunnen worden tot stand gebracht en hoe de factoren van de rede en het gevoel, verre van elkaar, zooals het tot nu toe het geval geweest is, te bestrijden, wetenschappelijk zullen kunnen worden ontleed in hun respectieffelijk belang. Het kwam me voor dat jonge juristen niet onverschillig kunnen staan tegenover de geweldige poging die thans gewaagd wordt door de sociologische methode in het recht en dat de studie van deze vraagstukken hun noodzakelijkerwijze moet belang inboezemen en moet aanzetten tot persoonlijk wetenschappelijk werk.

En ik wensch te besluiten met te onderlijnen dat diegenen die zich werkelijk met deze studie bezighouden, zonder twijfel den indruk zullen hebben dat het geen fantasie is te beweren: de werkelijke wetenschap van het recht gaat nu slechts beginnen.

RECHTSPRAAK

300

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 29 Maart 1939.

Voorzitter: M. R. B. Heyse.

Raadsheeren: MM. De Ridder en Scheyvaerts.

Pl.: Mters Verbrughe E. en Van Dessel Edg.

VERBINTENIS. — HOOFDELIJKE EN ONDEELBARE BORGTOCHT. — ART. 2037 B.W. — HYPOTHEEKSCHULDEN VAN HOOFDSCHULDENAAR. — Teloorgaan van zekerheden. — GEEN ONTLASTING VAN BORGEN. — TERMIJNVERLENGING. — RECHTEN DER BORGGEN. — ART. 2039 B.W..

De hoofdelijke en ondeelbare borg is ingevolge art. 2037 B.W. niet ontlast van zijn verplichtingen indien de hoofdschuldenaar een hypotheeklening aanging zelfs na het toestaan van de borglening door de schuldeischer geen hem toebehoorende zekerheden liet teloorgaan. (Art. 2037.).

Het verleen van uitstel door een schuldeischer aan den hoofdschuldenaar ingeval van verbintenis met borgtocht ontlast de borgen niet van hun verplichtingen vermits deze in dergelijk geval zelf handelend kunnen optreden tegen den schuldenaar (art. 2039 B.W.).

Raiffeisenkas St. Genesius-Rode t/ Brijssens en and.

Overwegende dat de oorspronkelijke eisch door eerste beroepene ingeleid tegen beroeper en de overige geïntimeerden strekte tot het regelen van het saldo ener som van 75.000 frank door de echtgenooten Bryssens-Hannaert aan de gemelde Raif-

feisenkas ontleend op 4 Juni 1931 en tot welker terugbetaling gedaagden zich hoofdelijk en ondeelbaar hadden verbonden;

Overwegende dat beroeper aan de oorspronkelijke eischeres verwijt:

1) de goederen van de hoofdschuldenaars, reeds belast met eene hypothecaire inschrijving in eersten rang van 40.000 fr. op het oogenblik der ontleening met borgstelling, te hebben laten bepannen op 30 Maart 1936 voor een nieuw bedrag van 17.000 fr. ten bate van den medeborg De Vos zonder daartegen op te komen en aldus, door haar nalatigheid en haar verzuim beroeper daarvan op de hoogte te stellen, deze in plaats stelling in haar rechten luidens artikel 2037 B.W. onmogelijk heeft gemaakt;

2) nalatig te hebben gehandeld met bij het vorderen der terugbetaling van de schuld beroeper daarvan onwetend te hebben gelaten en hem alzoo in de onmogelijkheid heeft gebracht zijn rechten te doen gelden;

Overwegende dat appellant hieruit afleidt dat hij op voet van vorenbedoeld artikel 2037 tegenover de schuldeischeres van de borgstelling dient ontlast en dat bijgevolg de eerste rechter de vraag had moeten verwerpen;

Overwegende dat de hierboven aangeklaagde handelwijze van beroepene geen toepassing van bewust artikel kan wettigen, vermits zij niet voor gevolg heeft gehad zekerheden te laten te loor gaan die aan de Raiffeisenkas toebehoorden en nopens dewelke de in plaatsstelling van beroeper had kunnen geschieden;

Dat het verder niet in de macht lag van eerste beroepene zich tegen de nieuwe verpanding te verzetten en dat deze alleenlijk volgens de aangegane verbintenis tusschen de twistende partijen, aan de Raiffeisenkas toeliet het recht tot onmiddellijk terugbetaling der ontleende som te eischen uit te oefenen;

Overwegende dat het zich onthouden van geïntimeerde dadelijk vervolgingen in te spannen tegen de hoofdschuldenaars, naar aanleiding van dezer verzuim eener jaarlijkse terugbetaling neerkomt op het stilzwijgend toestaan van een verlenging van termijn en niet voor gevolg heeft gehad hem die zich borg stelde van zijn verbintenis te ontlasten, doch slechts aan dezen laatste de mogelijkheid verschafte zelf de hoofdschuldenaars te vervolgen;

Overwegende dat, nochtans hieromtrent de schuldeischeres geen verplichting had, in weerwil van de bewering van beroeper, over de vrijwaring van dezes recht, eigen aan de borg, of over het uitvoeren ervan te waken;

Overwegende dat de door beroeper gelaakte houding van beroepene De Vos tegenover de hoofdschuldenaars al hadde zij nadeel aan appellant berokkend, gen afbreuk kan doen aan de rechten van de vennootschap Raiffeisekas van St. Genesius-Rode in de aangegane verbintenis in haar voordeel vastgelegd ten laste van beroeper en in geen geval deze van zijn verplichting kan vrijstellen;

Overwegende dat derhalve het beroep dienaangaande allen grond mist;

Overwegende dat in zijn bijkomende en laatste besluiten de Raiffeisenkas haar eisch vermindert tot 29.878,35 fr. met de intresten aan 4,60 % vanaf 1 November 1932 ten gevolge van een nieuwe storting gedaan door beroepene De Vos;

Overwegende dat wat de intresten betreft, slechts de gerechtelijke intresten in aanmerking kunnen komen;

Overwegende dat door de Raiffeisenkas tusschenberoep werd ingesteld voor zooveel het bestreden vonnis de betaling van een som van 352,50 fr., ten titel van gerechtskosten toeschrijft aan De Bruyn in plaats van aan De Vos;

Overwegende dat beroepenen Bryssens-Hannaert alhoewel regelmatig herdaagd niet zijn verschenen;

Overwegende dat geen rechtsgrond aanwezig is tot een hoofdelijke en ondeelbare veroordeeling tot de kosten, dat te dien opzichte het eerste vonnis diét gewijzigd;

Om deze beweegredenen :

Gezien artikel 24 der wet van 15 Juni 1935; Het Hof,

Alle niet uitdrukkelijke toegewezen besluiten ontzeggende, beslissende zoowel op het hoofd als op het tusschenberoep door een arrest dat niet voor verzet zal vatbaar zijn, bevestigt het aangevochten vonnis behoudens de volgende verbetering : de door beroeper en beroepenen echtgenooten Bryssens-Hannaert en geïntimeerde De Vos hoofdelijk en ondeelbaar verschuldigde som dient teruggebracht op 29.878,35 frank met de rechterlijke intresten op de respectievelijke bedragen verschuldigd sedert het instellen der vordering;

Verwijst beroeper en beroepenen Bryssens-Hannaert en De Vos ieder in $\frac{1}{3}$ der kosten van eersten aanleg en van beroep;

Zegt dat de som van 352,50 fr. door beroepene De Vos en niet door beroeper De Bruyn afgekort werd op de kosten van eersten aanleg.

NOTA. — Dit arrest bekrachtigt een vonnis van 24 Dec. 1937 der Rechtbank van Brussel; zie R. W., 27 Febr. 1938, kol. 983; Vgl. : Burg. Rechtb. Antwerpen, 14 Oct. 1936, R. W. 17 Jan. 1937; Burg. Rechtb. Leuven, 2 April 1935 en Hof Brussel, 31 Dec. 1937, R. W. 20 Febr. 1938, kol. 153; Civ. Mons, 29 Dec. 1937, R. W. Prat. Not. 10 Maart 1938, p. 138; Hof Beroep Brussel, 31 Dec. 1937, R. W. 20 Febr. 1938, nr. 23.

299

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 21 Juni 1938.

Voorzitter : M. Stellfeld.

Rechters : MM. Van Mieghem en Hallemans.

Pleiters : Mrs Vaes, Van den Bergh en Van Camp.

MISBRUIK VAN RECHT. — UITOEFENING VAN EEN RECHT ZONDER NUT EN MET EENIG DOEL EEN DERDE TE SCHADEN.

Een kerkweg is een openbare weg en de boordeigenaars hebben het recht er gebruik van te maken op de gansche breedte van hun eigendom.

Een recht bestaat echter slechts in de mate van zijn sociaal nut. Niemand mag derhalve zijn recht op zulke wijze uitoefenen dat hij zonder nut voor zich zelven schade toebrengt aan een derde; nog minder mag hij er gebruik van maken met als eenig doel een derde schade te berokkenen.

Roggeman t/ Bollé.

Overwegende dat de bestanddeelen der zaak genoegzaam uitgewezen hebben dat de door beroeper opgerichte afsluiting langs den zuidelijken kant van den Kerkweg hem geen enkel nut oplevert, maar wel integendeel schadelijk is, zoowel voor hem als voor verweerder in beroep; dat de eerste rechter dan ook met reden deze handelwijze van beroeper aanzien heeft als een misbruik van recht en aan verweerder in beroep een billijke vergoeding heeft toegekend.

Om deze reden :

De Rechtbank alle andere tegenstrijdige of meer uitgebreide besluiten verwerpende;

Ontvangt het beroep, verklaart het ongegrond;

Wijst beroeper er van af en bevestigt het bestreden vonnis;

Verwijst beroeper in de kosten van het beroep.

Dit vonnis bekrachtigt onderstaande beslissing van het

VREDEGERECHT TE BOOM

10 November 1937.

Rechter : M. Edm. Jans.

Pl. : Mrs Van Camp en Van den Bergh.

Bollé t/ Roggeman.

Gezien de voorgaanden der zaak en inzonderheid:

1) de inleidende dagvaarding van deurwaarder Frans Sels van Boom, in dato 17 Juni 1937, geboekt;

2) het tusschenvonniss van dezer rechtbank in dato 30 Juni 1937, benoemende in hoedanigheid van deskundige den heer Edmond Janssens, bouwkundige te Niel, met opdracht de plaatsen westwesties te bezichtigen en in een beredeneerd en onder eed bevestigd verslag, deze plaatsen te beschrijven, te zeggen of de afsluiting geplaatst door verweerder wel of niet op zijn erf staat en of de toegang van aanlegger op zijn eigen erf, door het oprichten van gezegde afsluiting afgesloten of belemmerd geworden is, — desgevallend de schade door aanlegger geleden te schatten, — en verder te antwoorden op al de ter zake dienende vragen door partijen te stellen;

3) het verslag van voornoemden deskundige geboekt;

Gehoord partijen in hunne middelen en gezegden;

Overwegende dat verweerder in de eerste plaats opwerpt dat de vrederechter onbevoegd is om kennis te nemen van het geding, gezien dit zou gaan over een geschil nopens de uitvoering van een vonnis, — namelijk dit op 14 April 1937 geveld door de Rechtbank van eersten aanleg, uitspraak doende in beroep op een vonnis van onze Rechtbank van 12 October 1935;

Overwegende dat het geschil, alsdan onderworpen aan de Rechtbank, ging over het wel of niet bestaan van een recht van wegnis ten behoeve van de erven van aanlegger, gekadaastreerd wijk A, n° 56, C 2 en 55 g, ten laste van het erf van verweerder, gekadaastreerd wijk A, 55b en langs de Noordwesterzijde van dit erf, behulpelijk over het recht van aanlegger deze dienstbaarheid uit te oefenen met kruiwagen;

Overwegende dat in gezegde vonnissen de rechten van aanlegger volledig erkend werden;

Overwegende dat het huidig geschil gaat over de vraag of verweerder het recht heeft zijn erf langs de Zuid-Westerzijde af te sluiten, derwijze dat hij het erf van aanlegger, wijk A, 55 g afsluit van een Kerkweg, gelegen langsheen dit erf op de Zuid-Westerzijde van verweerders eigendom, wijk A, 55b;

Overwegende dat verweerder bekend dat deze Kerkweg niet begrepen was in het voorwerp der vorige geschillen, vermits hij beweert dat het boven gemelde vonnis van de Rechtbank van eersten aanleg hem niet verplicht heeft over dezen weg toegang te geven met kruiwagen — als wanneer gezegd vonnis slechts van één enkele wegnis spreekt:

Overwegende dat verweerder dezen uitweg van het vonnis niet betwist;

Dat er bijgevolg geen geschil bestaat nopens den uitleg, noch de uitvoering van dit vonnis en het huidig geding dus geheel onafhankelijk is van het eerste.

Ten gronde:

Overwegende dat de deskundige vastgesteld heeft dat verweerder eene afsluiting geplaatst heeft op den Kerkweg langsheen het erf van aanlegger;

Overwegende dat dit trouwens niet betwist wordt;

Overwegende dat een Kerkweg een openbare weg is en dat bijgevolg al de boordegenaars het recht hebben er van gebruik te maken op de gansche breedte van hunnen eigendom;

Overwegende ten overvloede dat een recht slechts bestaat in de mate van zijn sociaal nut;

Dat niemand zijn recht op zulke wijze mag uitoefenen dat hij zonder nut voor zich zelf schade brengt aan een derde; dat hij nog minder er gebruik mag van maken met het eenig doel een derde schade te berokkenen (De Page, Droit Civil Belge, T. I, blz. 118 en volgende; alsook aangehaalde rechtspraak);

Overwegende dat verweerder niet het minste belang heeft in het plaatsen eener afsluiting langsheen het erf van aanlegger; dat wel integendeel het plaatsen dezer afsluiting hem zelf benadeelt; inderdaad verplicht het aanlegger van over den Kerkweg, bijgevolg over een grootere lengte op het erf van verweerder te gaan om zijn land te bereiken — en heeft voor gevolg dat verweerder om de vereischte tachtig centimeter breedte aan den weg te behouden een grootere strook van zijn land moet afstaan;

Overwegende dat het klaarblijkend is dat verweerder enkel en alleen voor doel gehad heeft aanlegger te benadeelen en namelijk hem te verplichten een omweg te maken om zijn land te bereiken en daarenboven de uitvoering van het vonnis van 14 April 1937 onmogelijk te maken;

Overwegende dat hij aldus moest zelfs het recht door hem ingeroepen, bestaan, hij er met kwaad inzicht misbruik van gemaakt zou hebben;

Overwegende dat hij in ieder geval een fout bedreven heeft waarvoor hij herstelling verschuldigd is;

Overwegende dat de schade door aanlegger geleden, billijk kan geschat worden op vijfhonderd frank;

Om deze redenen:

Tegensprekelijk uitspraak doende in eerste gebied;

Veroordeelen verweerder om onmiddellijk de afsluiting door hem geplaatst langsheen den Kerkweg, gelegen op de Zuid-Westerzijde van zijn erf, gekadaastreerd wijk A, N° 55 b, langsheen het erf van aanlegger, weg te ruimen;

Veroordeelen hem om daarenboven aan aanlegger te betalen ten titel van schadevergoeding de som van vijfhonderd frank met de rechterlijke intresten en de kosten des geding, deze laatste tot heden berekend op 103,75 fr., hierin niet begrepen de kosten van boeking van het tegenwoordig vonnis, noch die van het deskundig verslag.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

29. December 1938.

Voorzitter : Mr. Du Bois.
Op. Min. : Mr. Vanhoudt.

WEDEROPEISCHING VAN IN BESLAG GENOMEN GOEDEREN. — SOUVEREINE BEOORDEELING DER EIGENDOMSTITELS DOOR DE RECHTBANK.

De rechter beoordeelt op soevereine wijze de eigendoms-titels die ingeroepen worden tot wederopeiseling van in beslag genomen goederen. Vooral dient gelet op de omstandigheden waarin deze titels tot stand kwamen, meer dan op hunnen inhoud daar wederopeiselingen dikwijls daden zijn van dienstbetoon.

De Smet t/ Henry en Dhavé.

Overwegende dat eischeres meubelen wederopeischt die door verweerster aangeslagen werden ten laste van Dhavé, bewerende dat deze meubelen haar toebehooren in eigendom door het feit dat zij zich bevinden in het huis dat door eischeres in huur wordt gehouden;

Dat zij verder dit eigendom wil bewijzen door eene onderhandsche akte in datum van 21 Maart 1938, geboekt, en vermeldend dat de aangeslagen voorwerpen haar door beslagene Dhavé verkocht werden;

Overwegende dat de rechter op soevereine wijze de eigendomstitels beoordeelt die ingeroepen worden tot wederopeiseling van beslagene goederen;

Dat vooral dient gelet op de omstandigheden waarin deze titels tot stand kwamen, meer dan op hunnen inhoud, daar wederopeiselingen dikwijls daden zijn van dienstbetoon (Pand. V°, Saisie-Exécution n° 774) ;

Overwegende dat in onderhavig geval zeer verdachte omstandigheden voorhanden zijn die vooraf dienen aangestipt en onderzocht te worden, en namelijk dat de beslagene met eischeres in boelschap leeft, vermits bij op 8 October 1930 uit dien hoofde door de correctionele rechtbank veroordeeld werd;

Dat zijne meubelen aangeslagen werden op last van verweerster, zijne wettige echtgenoot aan wie hij, volgens veroordeeling, een onderhoudsuitkeering verschuldigd is van driehonderd frank ten maande;

Overwegend dat de beweringen van eischeres, door deze feiten belicht, een speciaal uitzicht verkrijgen;

Overwegende dat het feit dat de aangeslagene meubelen zich bevinden in het huis dat door eischeres gehuurd wordt, niet afdoende is ter zaak;

Dat deze omstandigheid immer het bezit « animo Domini » niet uitmaakt dat tot eigendomstitel kan strekken;

Overwegende dat de ingeroepen verkoopakte van 21 Maart 1938 als verdacht voorkomt, door de ver-

houding tusschen eischeres en beslagene, maar bovendien door de ontleding der omstandigheden waaronder deze akte verleden werd;

Overwegende dat hier dient opgemerkt dat Dhavé onder den drang eener eerste beslagname, de verschuldigde sommen aan verweerster betaalde, maar zich aan de verdere betaling van de onderhouds-rente onttrok;

Dat hij enkele weken daarop zijne meubelen aan eischeres verkocht, klaarblijkelijk met het inzicht eene nieuwe beslagname te verrijdelen;

Overwegende dat dit vermoeden des te meer als gegrond voorkomt, daar Dhavé op dit oogenblik met eischeres samen woonde;

Overwegende dat in zake wederopeiseling van meubelen de rechtbanken op vermoedens mogen steunen om den eisch te verwerpen en te beslissen dat de beslagen meubelen wel degelijk aan beslagene in eigendom toebehoorden (Brussel, 14 Maart 1881, B. J., bl. 786) ;

Overwegende dat de houding van eischeres geen twijfel laat bestaan over de geveinsdheid der verkoopakte door haar met Dhavé verleden;

Dat zij beweert de kwestieuze meubelen te hebben verkocht aan Dhavé, maar hen terug heeft gekocht omdat hij haar den prijs niet betaalde;

Dat de aankoop van meubelen die niet afgeleverd worden aan koper, en den verkoop van meubelen die verkoper in zijn bezit houdt, eene waarschijnlijk geveinsde bewerking uitmaken (Civ. Brussel, 21 December 1887, J. T., 1890, bl. 200) ;

Overwegende dat eischeres in hare besluiten, geboekt op 12 November 1938, de belangen van beslagene, samen met de hare, verdedigt en onder meer verweerster ten laste legt dat « Dhavé totaal geruïneerd is, grootendeels door de handelingen van verweerster, enz. » ;

Overwegende dat deze bewering het onzedelijk, tergend en roekeloos karakter doet uitschijnen van den eisch, door de bijzit ingespannen tegen de wettige vrouw van haren minnaar, om haar de gelden te onttrekken, die haar door eene rechtsbeslissing werden toegekend;

Overwegende dat de akte van 21 Maart 1938, verleden met bedrieglijke benadeeling der rechten van verweerster, krachtens artikel 1167 B. W. dient nietig te worden verklaard; dat een billijke schadevergoeding, zooals hierna wordt vastgesteld, verweerster zal vergoeden voor het roekeloos en tergend geding dat tegen haar werd ingespannen;

Om deze redenen :

De Rechtbank, verleent verstek tegen Dhavé; verklaart den eisch ontvankelijk doch niet gegrond; verklaart de verkoopakte van 21 Maart 1938 nietig tegenover verweerster; verklaart de terugvordering der aangeslagen meubelen niet gegrond;

Veroordeelt eischeres te betalen aan verweerster uit hoofde van tergende en roekeloze rechtsvordering eene som van 2000 frank ten titel van schade-loosstelling.

297.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

7 Januari 1939.

Voorzitter : M. Calewaert.

Referendaris : M. J. De Necker.

Pleiters : Mrs Van de Kerckhove en Tahon.

**BEVOEGDHEID. — LANDBOUWER. — VETMES-
TEN VARKENS OM ZE TE VERKOOPEN.
GEHUWDE VROUW. — GEEN UITDRUKKELIJKE
MAGHTIGING OM HANDEL TE DRIJVEN. — GEEN
HANDELAARSTER. — LOSSE OBJECTIEVE HAN-
DELSADEN. — RECHTBANK VAN KOOPHAN-
DEL. — BEVOEGDHEID.**

*Moet als handelaar worden aanzien de landbouwer die
veevoeder aankoopt om varkens vet te mesten en ze
te verkoopen.*

*De gehuwde vrouw kan slechts een handel of bedrijf
uitoefenen mits uitdrukkelijke machtiging van haar
echtgenoot en in den wettelijken vorm voorzien door
art. 223 B. W.*

*Zij kan nochtans met stilzwijgende machtiging van haar
man een reeks van losse objectieve handelsdaden
stellen die haar onderhoorig maken van de Rechtbank
van Koophandel indien deze handelsdaden afzonderlijk
blijven en geen aanleiding geven tot een bedrijvigheid
welke normaal de hoedanigheid van handelaar moet
geven aan deze die ze stellen.*

Vanderplaetse t/ Van Damme en Coene.

Overwegende dat de eisch strekt tot de solidairlijke
veroordeeling van verweerders, beide aangegeven
als handelaars, tot de betaling der som van 18.875
frank bedrag van vijf facturen inhoudende verkoop
van veevoerders.

1° Wat de bevoegdheid der rechtbank betreft :**A. Tegenover den man :**

Overwegende dat de rechtbank ook ambtshalve
hare zakelijke bevoegdheid of «ratione materiae»
hoeft te onderzoeken.

Overwegende dat verweerder zonder landbouwer
te zijn, jonge varkens vetmest, met het doel deze
varkens te verkoopen. Dat dit vetmesten niet mag
aanzien worden als eene bijkomstige uitbating van
zijn landbouwbedrijf.

Overwegende dat verweerder veevoeder aankocht
om het te verkoopen onder vorm van vleesch, na
bewerking of omzetting (Art. 2 1° wet van 15 Dec.
1872) en daarvan zijn bedrijf maakte. Dat hij dus
handelaar is (Art. 1 wet van 15 Dec. 1872).

B. Tegenover de echtgenoot :

Overwegende dat de vrouw de verschillende ver-
richtingen stelde welke aanleiding gaven tot de
facturen waarvan nu de betaling gevraagd wordt
met de stilzwijgende toestemming van haren echt-
genoot alhoewel zonder uitdrukkelijke machtiging.

Overwegende dat de vrouw dus geene handelaar-
ster is (Beroep Gent, 28 September 1937).

Overwegende immers dat krachtens artikel 223
B. W. de vrouw mits, uitdrukkelijke machtiging van
haren echtgenoot een handel of bedrijf uitoefenen
mag.

Overwegende dat deze machtiging moet gegeven
worden in den vorm voorzien door artikel 223 B.W.

Overwegende dat hieruit de onmogelijkheid vloeit
voor de vrouw handelaarster te worden zonder uit-
drukkelijke machtiging gegeven in den wettelijken
vorm.

Overwegende nochtans dat uit het feit dat ver-
weerder geene handelaarster is niet noodzakelijk
de onbevoegdheid der Rechtbank van Koophandel
tegenover haar mag afgeleid worden.

Overwegende dat de wet objectieve en subjec-
tieve daden van handel kent.

Overwegende dat alle daden zelfs buiten deze uit-
drukkelijk bepaald door de wet, het vermoeden van
handelsdaden dragen wanneer zij door een hande-
laar gesteld zijn (art. 2 in fine wet van 15 Dec.
1872). Dat zulke daden gesteld door eene vrouw
welke geene handelaarster is bij gemis aan regel-
matige machtiging, een burgerlijk karakter dragen
en aan de bevoegdheid der Rechtbank van Koop-
handel ontsnappen.

Overwegende dat de daden bijzonderlijk bepaald
in art. 2, 1° tot 6° der wet van 15 December 1872
door hun eigen handelsdaden zijn, ook wanneer zij
door een niet-handelaar gesteld worden.

Overwegende dat krachtens art. 12 der wetten
op de bevoegdheid, de Rechtbank van Koophandel
bevoegd is om kennis te nemen der geschillen gere-
zen door het stellen van zulke losse handelsdaden,
ook wanneer partijen geen handelaars zijn.

Overwegende dat de gehuwde vrouw geene ver-
bintenis op zich kan nemen noch goederen of rech-
ten kan verwerven 't zij ten bezwarenden, 't zij ten
kosteloozen titel, zonder echtelijke machtiging
(art. 217 B.W.).

Overwegende dat deze machtiging niet algemeen
zijn mag maar bijzonder moet bepaald zijn (art.
221 B.W.).

Overwegende nochtans dat zij niet allen uit-
drukkelijk maar ook stilzwijgend mag verleend
worden (art. 217 B. W.).

Overwegende dat hieruit vloeit dat mits uitdruk-
kelijke of stilzwijgende machtiging de gehuwde
vrouw losse handelsdaden stellen kan die ze onder-
hoorig kan maken der Rechtbank van Koophandel.

Overwegende nochtans, dat het beginsel moet
gehuldigd worden dat men niet onrechtstreeks
daden mag stellen welke rechtstreeks verboden zijn.

Overwegende dat als handelaars moeten aanzien
worden diegene die beroepshalve herhaaldelijk han-
delsdaden stellen (art. 1 wet van 15 Dec. 1872).

Overwegende dat de objectieve daden gesteld
door de vrouw, mits speciale stilzwijgende machti-
ging, losse daden moeten zijn, afzonderlijke daden
moeten blijven, en niet mogen aanleiding geven tot
eene bedrijvigheid welke normaal de hoedanigheid
van handelaar geven moet aan deze die ze stellen.

Overwegende dat om beroepshalve handelsdaden
te stellen eene uitdrukkelijke machtiging van doen
is, gegeven in den wettelijken vorm.

Overwegende dat om een beroep uit te maken de
herhaling van handelsdaden niet volstaat, maar
moet gepaard gaan met andere elementen waaruit
blijkt dat dader in feite in de herhaling van zulke

dadens zijn beroep vindt (Lyon-Caen, Dr. Comm. n° 46. Fredericq Dr. Comm. n° 15 - Beltjens Encycl. Dr. Comm. Art. 1 n° 11 en 14. Handelsrechtbank Brussel, 13 Dec. 1864, Pas. 1866-II-68 - Thaller Dr. Comm. n° 76).

Overwegende dat volgens Lyon-Caen «la loi ne se contente pas de l'habitude, elle veut qu'il y ait une profession, c'est à dire l'exercice d'actes de commerce réitérés faits dans un but de spéculation» dat dus handelaar van beroep, deze is die herhaalde handelsdaden stelt met het oog op eene winst welke hem een inkomen moeten bezorgen voor zijn levensonderhoud.

Overwegende dat de woorden «profession habituelle» (gewoon beroep) en «profession principale» (hoofdberoep) niet mogen verward worden, dat men best handelaar kan zijn zelfs wanneer het uitgeoefend hoofdberoep een burgerlijk karakter draagt.

Overwegende dat de Rechtbanken in feite en in ieder geval dus zullen moeten oordeelen indien een vrouw door het stellen van herhaalde handelsdaden daardoor een beroep uitoefent.

Overwegende dat «in casu» verweerster eenige losse dadens van handel mits speciale stilzwijgende echtelijke machtiging gesteld heeft, zonder daarin haar beroep te vinden.

Overwegende dat de machtiging niet betwist wordt.

Overwegende dat de tusschenkomst van de vrouw gevraagd werd omdat het krediet van haren echtgenoot uitgeput of zeer verminderd was bij zijn verkoop, zoodanig dat deze hare tusschenkomst in de verrichting geëischt heeft en de faktuur op haar naam afgeleverd werd.

Overwegende dat de eenige handelsdaden van de echtgenote als incidenten mogen aanzien worden en geene aanleiding gaven tot eene bestendige bedrijvigheid.

Overwegende dat dus de Rechtbank bevoegd is om kennis te nemen van het geschil, de eenige losse dadens van handel door de vrouw gesteld hun handelskarakter behoudende.

2° Ten gronde : (zonder belang).

Om deze redenen :

De Rechtbank, alle verdere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende verklaart zich bevoegd.

296

VREDEGERECHT TE ARENDONK

26 November 1938.

Vrederechter : M. Verwimp.

Pleiters : Mrs Van Gorp en Van Dessel.

AANSPRAKELIJKHEID. — ART. 1385. — UITGEBREIDHEID.

Er mag geen verschil gemaakt worden voor wat de verantwoordelijkheid betreft van den eigenaar van een dier dat een ongeval veroorzaakt, naar gelang de schade veroorzaakt door dit dier het gevolg is van zijn instinct of het gevolg van een bijzondere niet normale gesteldheid.

De fout van den eigenaar wordt vermoed; hij mag echter bewijzen dat hij geen fout heeft begaan en dat hij al gedaan heeft wat mogelijk was om de schade te voorkomen.

Nuyts t/ Moeskops.

In rechte :

Gezien artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de eigenaar van een dier, zoo lang het tot zijnen dienst staat, verantwoordelijk is voor de schade door het dier veroorzaakt, hetzij het dier onder zijne bewaking is, hetzij het verdwaald of ontsnapt is;

Aangezien de fout van den eigenaar van het dier door dit artikel wettelijk vermoed wordt en dat de fout te zijnen laste niet moet bewezen worden;

Dat de eigenaar van het dier echter mag bewijzen dat er geen fout door hem begaan werd en dat hij al gedaan heeft wat mogelijk was om de schade te voorkomen;

Aangezien er geen verschil mag gemaakt worden in de verantwoordelijkheid van den eigenaar door het feit dat de schade veroorzaakt werd door het dier volgens zijn instinct of door eene bijzondere niet normale gesteldheid (Laurent, Dl. XX, n° 628).

In feite :

Aangezien het niet betwist wordt dat het tienjarig paard, dat het ongeval veroorzaakte, zoowel als het tweejarig paard dat de oorzaak was van de plotselinge beweging van het tienjarig paard, eigendom waren van verweerder; en dat beide paarden tot zijnen dienst stonden;

Aangezien het bedrag der schade door partijen niet betwist wordt;

Aangezien verweerder aansprakelijk dient gesteld te worden voor zijne paarden; dat hij volgens de beweringen van getuigen, op het oogenblik van het ongeval, het ééne paard met zijnen kop vasthield en zijne aandacht uitsluitend besteedde aan het onderzoek van den poot van dit paard; dan wanneer zijne aandacht had moeten gevestigd zijn op de omgeving en op de gedragingen der twee paarden die nevens elkander stonden;

Dat twee paarden nevens elkander, en waarbij een jong paard van twee jaar steeds gevaar opleveren in hunne bewegingen. — Dat verweerder niet alle voorzorgen nam om dit gevaar te voorkomen;

Aangezien de beide getuigen het eens zijn om te verklaren dat het tienjarig paard met eene plotselinge beweging met geweld zijnen achterpoot heeft losgerukt en nedergedrukt heeft op den voet van aanlegger, welke met alle kracht den poot omhoog hield, in gebogen houding stond en al zijne aandacht moest geven aan het onderzoek van den poot;

Aangezien de verantwoordelijkheid van verweerder eenigzins verminderd is door het feit dat hij vertrouwen mocht hebben in de vakkennis van aanlegger, die als vakman handelde en dus zelf ook al de voorzorgen moest nemen tegen het gevaar van plotselinge bewegingen van twee nevens elkander staande paarden. — Aangezien aanlegger met meer voorzichtigheid had kunnen handelen;

Aangezien het Ons billijk voorkomt de verant-

woordelijkheid te bepalen op drie vierden ten laste van verweerder, Moeskops, en één vierde ten laste van aanlegger, Nuyts;

Dat de ontstane schade in dezelfde mate moet vergoed worden, zijnde 3/4e door verweerder en 1/4e ten laste blijvend van aanlegger zelf.

Om die redenen:

Wij, Albert Verwimp, vrederechter van het kanton Arendonk, bijgestaan door Henricus Koninckx, onzen griffier;

Alle tegenstrijdige besluiten verwerpende, veroordeelen verweerder, Moeskops, om aan aanlegger Nuyts te betalen de drie vierden (3/4e) gedeelten der schadevergoeding;

Veroordeelen verweerder tot de 3/4 der kosten.

BALIELEVEN

VLAAMSCH PLEITGENOOTSCHAP BIJ DE BALIE VAN BRUSSEL

Voordracht door E. P. Prof. Van Ginniken S. J.

Als laatste in de reeks openbare voordrachten die dit jaar door het Vlaamsch Pleitgenootschap te Brussel werden ingericht had op Maandag, 15 Mei, een spreekbeurt plaats van den bekenden Nederlandschen taalgeleerde, oud-rector en professor van de Universiteit te Nijmegen, Prof. Van Ginniken S. J., over «De oude rechtstaal was een gebarentaal».

Onder het publiek dat zoo mogelijk nog talrijker was opgekomen dan op de vorige openbare voordrachten, waren o. m. aanwezig:

De Vleeschauwer, minister van Koloniën; oud-minister P. Heymans; oud-minister Pholien; M. Baron van den Branden de Reeth, substituut Proc. Gen.; M. Hayoit de Termicourt, advocaat-generaal bij het Hof van Verbreking; M. De Veen, voorzitter van het Rekenhof; M. Van Laethem, raadsheer bij het Hof van Beroep; M. Simon, id.; M. Collard, advocaat-generaal; M. Sabbe, substituut van den procureur-generaal; M. De Coster, rechter bij de Rechtbank van Eersten Aanleg; M. Paulsen, onderzoeksrechter; de heer Van Hoorick, rechter bij de Rechtbank van Koophandel; Baron van Voorst tot Voorst, gezantschapsattaché van Nederland; E. P. Salsmans, S. J., Dr Jan Grauls, Dr A. Vermeylen, leden der Koninklijke Vlaamsche Academie; de heer A. Verbist, volksvertegenwoordiger; de heeren Van Dieren en Borginon, senatoren; de heer Van Overbeke, hoogleeraar te Gent; de heer Vaerendonck, voorzitter der Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent; de heer Philips, kabinetsoverste van den minister van Landbouw; de heer Fransman, secretaris van den Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden; de heer Custers, secretaris van het Kath. Vl. Oud-Hoogstudentenverbond; de heer Struye, secretaris van het Verbond der Belgische Advokaten; de heeren Salkin-Masse en Van Parijs, leden van den Raad der Orde van Advokaten; de heer Thelen, oud-voorzitter van het Vlaamsch Pleitgenootschap; de heeren Heuvelmans, bestuurder der Vlaamsche Diensten van den Senaat; Van Grieken, bestuurder der Vlaamsche Diensten van de Kamer; Devos, arrondissementscommissaris te Gent, Clottens, voorzitter van het Vlaamsch Verbond voor Brussel; G. Kuypers, voorzitter van de Vlaamsche Club, enz.

Aan het bureau hadden plaats genomen: de corps-oversten van de rechterlijke wereld: Mr Rolin, voor-

zitter van het Hof van Verbreking; Mr Veldekens, stafhouder van de Orde der Advocaten bij het Hof van Verbreking; Mr E. De Keersmaecker, lid van den Raad der Orde van Advokaten bij het Hof van Beroep, plaatsvervanger van den stafhouder, belet; Graaf de Lichtervelde, eerste voorzitter van het Hof van Beroep; Mr Pholien, procureur-generaal bij het Hof van Beroep; Mr Van de Kelder, voorzitter van het Krijgshof; Baron Gilson de Rouvieux, voorzitter der Rechtbank van Eersten Aanleg; Mr Ganshof van der Meersch, procureur des Konings; de heer Van Beirs, voorzitter der Rechtbank van Koophandel; Mr Thevenet, voorzitter der «Conférence du Jeune Barreau».

In zijn inleidend woord wees Mr Gerard Romsée, voorzitter van het Pleitgenootschap, op de groote wetenschappelijke verdiensten van den spreker die als taalgeleerde baanbrekend werk heeft verricht en een Europeesche figuur van beteekenis is. Hij legde er tevens den nadruk op dat Prof. Van Ginniken als vader van verschillende religieuze en sociale vereenigingen, het Nederlandsch openbaar leven ten sterkste voor zijn idealen heeft beïnvloed.

Prof. Van Ginniken die vervolgens aan het woord kwam boeide gedurende meer dan anderhalf uur de aanwezigen met zijn tegelijk wetenschappelijke en onderhoudende causerie over «De oude rechtstaal was een gebarentaal». Hij wees allereerst op de groote, zelfs overwegende rol van de gebarentaal als omgangsmiddel bij de primitieve volkeren, rol die vooral bij de studie van den arbeid bij de primitieve volkeren door de ergologen treffend is gebleken. Het is uit den gemeenschappelijke arbeid dat de gebarentaal gegroeid is en zij is zoo algemeen menschelijk dat ze niet kan misbegrepen worden. De klanken die aanvankelijk een zeer bijkomende rol speelden en slechts gevoelens uitdrukten zijn echter geleidelijk een grootere rol gaan spelen. De gesproken taal miste echter het algemeen menschelijk karakter en is conventioneel in kleinere gemeenschappen, zoodat na een tijdperk van algemeen verstaanbare gebarentaal, een tijd van babelsche spraakverwarring optreedt waarop grootere gemeenschappen door de differentiatie als gevolg van de gesproken taal in kleinere gemeenschappen uiteenvallen.

Het conservatieve karakter van de rechtspraktijken brengt mede dat wij in de rechtstaal nog talrijke overblijfselen van de vroegere gebarentaal terugvinden. Spreker wees hierbij op de talrijke rechtshandelingen die hun sacramenteel karakter aan het begeleidend gebaar ontleenen, zooals bv. de eigendomsoverdracht, het huwelijk, enz.

In een algemeene slotbeschouwing begaf spreker zich op het gebied van de kultuur-philosophie. Hij wees aan hoe de moderne technische wereld, als wereld van het handelen en van voortdurende verfijning der middelen tot het bereiken van het doel, volkomen en direct aansluit bij het wezen van den primitieven mensch en van den mensch kortweg, die hierbij niet aan zijn specifieke zending ontrouw is geworden, maar als scheppend wezen aan de goddelijke schepping als het ware een echtste scheppingsdag heeft toegevoegd.

De geleerde spreker werd om zijn boeiende voordracht, die talrijke nieuwe vergezichten opende, op geestdriftige wijze door het dankbare publiek toegejuicht.

Na afloop van de voordracht waren de talrijke en vooraanstaande genoodigden de gasten van Mr Gerard Romsée in zijn woning van de Paleizenstraat. Bij het gebruik van het uitstekend koud buffet bleven de aanwezigen nog langen tijd bij elkander.

De Vlijt, Nationalestr., 46, Antwerpen. A. Somville, best.